
Årsrapport 2023

Norges nasjonale komité for beskyttelse av forsøksdyr

Kristine Hansen (leder), Hogne Bleie, Anton Krag, Kathrine Albertine Ryeng, Gro Flatekval, Nina Sandlund, Kristine Gismevik og Andrew Michael Janzcak.

www.forsøksdyrkomiteen.no

Innhold

Forsøksdyrkomitéen - Norges nasjonale komité for beskyttelse av forsøksdyr.....	3
Forsøksdyrkomitéens medlemmer.....	4
Forsøksdyrkomitéens aktiviteter.....	6
Nettmøte i European National Committee Network (ENCN)	7
Seminaret med dyrevelferdsenhetene høsten 2023	8
Arbeid for 3R senter i Norge.....	11
Forsøksdyrkomitéens møter i 2023	12
Regnskap 2023.....	13

Forsøksdyrkomitéen - Norges nasjonale komité for beskyttelse av forsøksdyr

Nasjonal komité for beskyttelse av forsøksdyr, også kalt Forsøksdyrkomitéen, ble oppnevnt av Landbruks- og matdepartementet i 2018 og hadde sitt første møte i april 2019.

Sekretariatsfunksjonen for komitéen er lagt til Mattilsynet. Forsøksdyrkomitéen skal være rådgivende for både forsøksdyrforvaltningen og dyrevelferdsenhetene ved de enkelte forsøksdyrvirksomhetene, og fremme en harmonisert implementering og utveksling av informasjon om de tre R-er, dyrevelferd og etikk på området.

Komitéen er oppnevnt som følge av Norges implementering av Direktiv 2010/63/EU om beskyttelse av dyr som brukes til vitenskapelige formål, herunder artikkel 49 som sier at:

«1. Hver medlemstat skal etablere en nasjonal komité for beskyttelse av dyr brukt til vitenskapelige formål. Den skal rådgive forsøksdyrforvaltningen (Competent Authorities) og dyrevelferdsenheter om saker som dreier seg om anskaffelse, avl, hold, og stell av dyr brukt i dyreforsøk og sørge for deling av beste praksis.

2. De nasjonale komitéene skal utveksle informasjon om drift av dyrevelferdsenheter og behandling av søknader om dyreforsøk og dele beste praksis innen unionen.»

Forsøksdyrkomitéens medlemmer

Forsøksdyrkomitéen i 2023 bestod av:

Kristine Eraker Aasland Hansen (leder) er veterinær og har jobbet som universitetslektor ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) i 12 år. Der har hun hatt to perioder som personell med særskilt kontrollansvar (PMSK) og har hatt ansvaret for undervisning i forsøksdyrlære for dyrepleierstudenter, veterinærstudenter, teknikere og forskere. Hun jobbet også med universitetets Treningsklinikk med alternativer. Hun har en doktorgrad i toksikologi fra NMBU i 2022 og i dag jobber hun ved CELL (Centre on Experiential Legal Learning) ved Juridisk Fakultet, UiO.

Hogne Bleie er utdannet veterinær fra University of Glasgow og har en MSc grad innen fiskepatologi fra University of Stirling. Jobbet lenge som diagnostiker og forsker på marin oppdrettsfisk ved Veterinærinstituttet i Bergen. Han har senere jobbet innen farmasi og i fiskeoppdrettsindustrien, der han har hatt en spesiell interesse for samspillet mellom bedriftsøkonomi, produktkvalitet, fiskehelse og god velferd. I perioden 2012-14 ledet Hogne det nasjonale prosjektet «Tap av laksefisk i sjø» for Mattilsynet. Han jobber nå i eget firma som rådgiver med hovedfokus på fiskevelferd og landbasert fiskeoppdrett.

Kathrine A. Ryeng er veterinær med doktorgrad innen viltmedisin og jobber nå som forsker ved Havforskningsinstituttet (HI), avd. Tromsø, hvor hovedoppgavene er forskning og rådgivning knyttet til dyrevelferd hos sjøpattedyr i forbindelse med ulike menneskeskapte påvirkninger. Hun er PMSK og navngitt veterinær for forsøk med sjøpattedyr ved HI. I sin doktorgrad satte hun fokus på «Reduction», en av de tre R-ene, gjennom utvikling av et nytt forsøksdesign. Hun har også arbeidet med regelverksutvikling på dyrevelferdsområdet, herunder regelverk om forsøksdyr.

Anton Krag er utdannet zoolog og jobber som daglig leder i Dyrevernalliansen. Anton har arbeidet med dyrevern og dyrs rettigheter i over 25 år. Han var dyrevernorganisasjonenes representant i åtte år i det tidligere Forsøksdyrutvalget (2001-2009). Han var tidligere oppnevnt som nasjonal ekspert på alternativer til dyreforsøk av Mattilsynet (2016-2021).

Gro Flatekval er veterinær og er ansatt som spesialrådgiver og PMSK (personell med særskilt kontrollansvar) ved Avdeling for komparativ medisin (KPM) ved Oslo universitetssykehus, PMSK-ansvaret deles av flere ansatte ved avdelingen. Har tidligere erfaring som navngitt veterinær og leder ved KPM. Deltar i utvikling, drift og undervisning av det nasjonale teoretiske forsøksdyrkurset CAREIN. Hun har en doktorgrad i immunologi fra 2009 og fullførte LabVet Europe programmet for navngitte veterinærer i 2020.

Nina Sandlund er utdannet fiskehelsebiolog fra Universitetet i Bergen og har siden 2004 vært ansatt som stipendiat og senere forsker ved Havforskningsinstituttet i Bergen. Her har hun jobbet med sykdom hos både vill og oppdrettet lakse- og marin fisk. De siste årene har hun også arbeidet med «Risikoreport norsk fiskeoppdrett». Siden 2019 har hun vært leder for sentral dyrevelferdsenhet ved Havforskningsinstituttet.

Kristine («Stine») Gismervik, er veterinær med doktorgrad, også mastergrad innen mattrygghet. Hun er ansatt som fagansvarlig fiskevelferd ved Veterinærinstituttet.

Hun leder Fiskevelferdsforumet, en samarbeidsplattform med Havforskningsinstituttet som blant annet fokuserer på kunnskapsdeling om dyrevelferd hos fisk. Stine er ansvarlig for Fiskehelse rapportens velferdskapittel som fra 2021 inkluderer forsøksdyr, hun sitter i dyrevelferdsenheten ved Veterinærinstituttet, er ansvarlig tilsynsveterinær for to eksterne forskningsinstitutt samt underviser på forsøksdyrkurs. Hun har erfaring fra komitearbeid siden 2022 fra NENT (nasjonal forskningsetisk komite for naturvitenskap og teknologi), og har for øvrig jobbet som seniorforsker i flere prosjekt som har fokusert på utvikling av velferdsindikatorer.

Andrew M. Janczak er Professor i etologi og dyrevelferd ved Veterinærhøgskolen, Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet. Han forsker på atferd og velferd hos gris og verpehøner og er spesielt opptatt av atferdsutvikling, kognisjon og stress. Han har ansvar for ph.d. kurset Introduksjon til etiske og vitenskapsfilosofiske perspektiver i biomedisinsk forskning og dyrevelferdsundervisning for veterinærstudentene. Han leder også komiteen som jobber med å utvikle og styrke kvaliteten på ph.d.- utdanningen ved Veterinærhøgskolen.
Sekretær Anette Bjaaland Raa, Mattilsynet.

Avtroppende medlemmer mai 2023:

Tore S Kristiansen (leder), Espen Engh, Grete Bæverfjord og Jenny Mattisson.

Forsøksdyrkomitéens aktiviteter

Forsøksdyrkomitéen møtes jevnlig, omtrent 3 ganger i halvåret og diskuterer saker som har kommet inn til komitéen. Vi jobber med saker vi har fått henvist fra Forsøksdyrforvaltningen, ønsker fra Dyrevelferdsenhetene, saker som er tatt opp i ENCN (European National Committee Network) eller saker vi selv finner interessante.

Forsøksdyrkomitéen har i tillegg ett årlig dialogmøte med departementene (Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet), to årlige dialogmøter med Forsøksdyrforvaltningen og dialogmøter med Norecopa etter behov. Komiteens representant i ENCN deltar på deres årlige dialogmøter.

Hver høst, siden 2020, har Forsøksdyrkomitéen arrangert et seminar for dyrevelferdsenhetene, med faglige oppdateringer, erfaringsutveksling og interessante diskusjoner. I tillegg forsøker komiteen å reise ut til en forsøksdyravdeling hver vår, for å få en omvisning og innsikt i hvilke tema den lokale dyrevelferdsenheten jobber med.

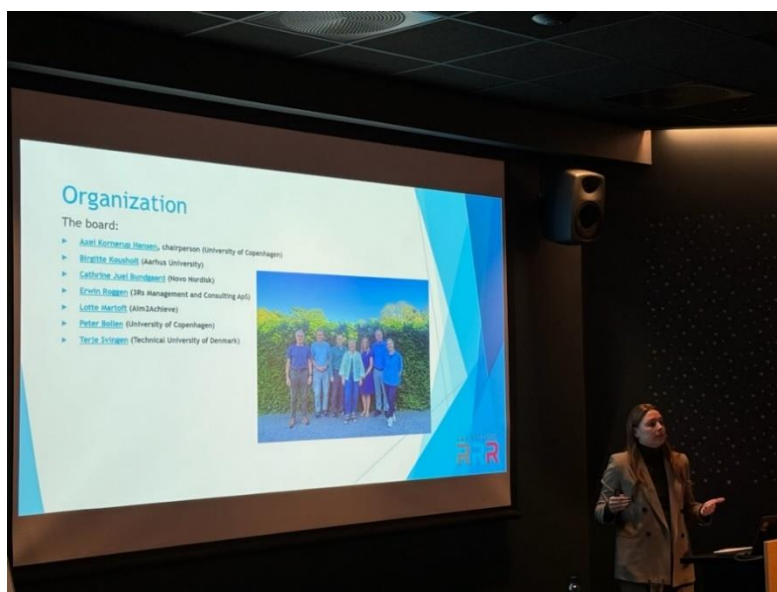
Forsøksdyrkomitéen har en nettside (forsoksdyrkomiteen.no) hvor vi publiserer våre referater, uttalelser, råd og tips til dyrevelferdsenhetene.

Nettmøte i European National Committee Network (ENCN)

ENCN er et nettverk som består av alle de europeiske nasjonale komitéene og skal fremme kommunikasjon og samarbeid mellom landene. De har hatt årlige møter siden 2018, den norske komitéen deltok for første gang i 2019. Møtet i 2023 ble holdt online 4. april, organisert av den polske komitéen. 40 personer fra 13 land deltok. En representant fra EU kommisjonen var også til stede.

Temaer som ble diskutert var:

- Fordeler og ulemper med bruk av dyremodeller i forskning på humane sykdommer.
- Krav til opplæring av fagfolk som skal jobbe med forsøksdyr.
- Nødvendigheten av dyreforsøk under utviklingen av medisiner.
- 3R: Diskusjon av forskjellige alternative og reduserende metoder.
- Forskjellige tolkninger av Forsøksdyrdirektivet i for eksempel godkjenning av søknader, rapportering, gebyrer ol.

Seminaret med dyrevelferdsenhetene høsten 2023

Dato: Torsdag 23.11.23.

Sted: Holbergs Terrasse Kurs- og konferansesenter, Stensberggata 27, Oslo.

Deltakere: 32 påmeldte (i tillegg komiteen, representanter for Mattilsynet, Norecopa og foredragsholdere)

Etter oppfordring fra komiteen hadde flere avdelinger sendt medlemmer fra sin dyrevelferdsenhet som selv ikke er PMSK, omtrent 1/3 av deltakerne. Forsøksdyrkomiteén synes dette var meget positivt, da vi ønsker å bli bedre kjent med disse.

Møtet startet med en kort introduksjon av leder Kristine Hansen.

Etter det fikk vi en kort introduksjon om Alures av Anne-Gerd Gjevne fra Forsøksdyrforvaltningen.

Link til Alures:

<https://webgate.ec.europa.eu/envdataportal/web/resources/alures/submission/nts/list>

Den første foredragsholderen var Siri Knudsen fra NMBU.

Hun snakket om rollen til PMSK og Dyrevelferdsenhetene, både det lovpålagte ansvaret og forskjellige arbeidsoppgaver.

Den andre foredragsholderen var Sofie Biering-Sørensen og Louise Bryndum fra det danske 3R senteret.

De informerte om arbeidet til det danske 3R senteret og den danske Forsøksdyrkomiteén.

Link til det danske 3R senters nettside: <https://3rcenter.dk/>

Etter lunsj delte kursdeltakerne seg i 3 grupper for gruppediskusjon. Hver gruppe valgte et diskusjonstema og samarbeidet om å velge ut det de ønsket å ta opp i forbindelse med plenum-samlingen på slutten av dagen.

Diskusjonsgruppen for dyrevelferdsenheter som jobber med gnagere:

Temaet for diskusjon: Oppfølging av dyrene som står i forsøk.

Gruppen diskuterte viktigheten av god kommunikasjon mellom alle partene på forhånd av oppstart av forsøket, for eksempel i et prosjektmøte med både

PMSK, teknikere og forskeren til stede.

Hovedansvaret for oppfølging ligger hos ansvarlig forsker, men det er viktig å avklare hvem som skal gjøre hva før forsøket starter, gjerne med skriftlige avtaler.

Det er også viktig med et godt avvikssystem for registrering av og oppfølging av brudd på Forskrift om bruk av dyr i forsøk. De ansatte må få tilstrekkelig opplæring slik at de vet når og hvordan de skal melde ifra om avvik

Diskusjonsgruppen for dyrevelferdsenheter som jobber med fisk:

Temaet for diskusjon var PMSK rollen: 1) Hva som er største utfordring i PMSK rollen, 2) Hvilke behov PMSK har for å utøve sin rolle og 3) Hvordan jobbe med de 3R, fokus på Refinement og Reduction.

I fiskeforsøk kom det frem at det kan være utfordrende med kvaliteten på fisken som skal inn i forsøk. Det ble gitt eksempler på GMO sebrafisk, og når forsøket skal termineres eller dyr med skavanker tas ut av velferdshensyn. Andre eksempler er sår fisk og problematikken med å kunne ta individer ut fra en gruppe uten å forstyrre forsøksoppsettet eller resultatet av forsøket. Der forsøksfisken ikke har tilstrekkelig velferd ved oppstart, er PMSK rollen viktig for å unngå at forsøket settes i gang. Reduksjon av antall forsøksdyr ble diskutert, også i forhold til kontrollgrupper.

I feltforsøk kom det frem at PMSK må passe på at de som utfører skal vite hva de kan/ikke kan gjøre, der det blir bruk av medhjelper. Viktig med oppstartmøte sammen med navngitt veterinær og de involverte som skal utføre forsøket. Særlig i felt er det viktig å definere ansvaret, så både dyrevelferd og forskningskvaliteten blir ivaretatt. PMSK må gi klare råd. Et annet moment som kom frem var at søknadsprosesser i feltforsøk ikke må bli for kompliserte.

Mattilsynet spilte inn at humane endepunkter fortsatt er viktig å skrive krystallklart i søknader. Disse må være tilpasset forsøket og belastningsgraden som er forventet i forsøket.

Der PMSK har ulike roller, kan tidspress spille inn, og det ble diskutert fordeler og ulemper med rendyrka PMSK rolle vs. en PMSK med flere roller.

Når det gjelder forsøksomfang, ble det diskutert at det både kunne være utfordringer med for mange og for få forsøk med tanke på opprettholdelse av kompetanse og tidsaspekter.

Viktige momenter i tillegg til dyrevelferd i forsøk er omdømme og forskningskvalitet.

PMSK- rollen er viktig også der man må avslutte et forsøk pga velferd eller ikke sette i gang forsøket om fiskegruppen ikke er etter forventningen (bla. skader). Her kan det oppstå diskusjon og uenighet med forsøksansvarlig.

Det er et ønske om at Forsøksdyrkomitéen kan fasilitere kursoversikter i forsøksdyr, så det er lett å melde folk på kurs.

Diskusjonsgruppen for dyrevelferdsenheter som jobber med ville dyr / feltforsøk / produksjonsdyr:

Denne gruppen ble en blandet gruppe mellom de som jobber med ville dyr, feltforsøk og produksjonsdyr. Mange av de PMSKene/navngitte veterinærene som jobber med viltlevende dyr som forsøksdyr var opptatt av at forskerne burde bli mer opptatt av dyrevelferd. Det etterspørres en holdningsendring her. I tillegg er det ofte er problem at erfarne viltforskere ikke ønsker å tenke nytt mht. gjennomføring av innarbeidede prosedyrer, noe som kan gå ut over dyrevelferden. De som jobber med oppdragsforskning på produksjonsdyr opplevde ikke dette problemet. De som jobber med merking av villfugl savner en arena, gjerne internasjonal, hvor de som arbeider med fugl kan samhandle for å bedre dyrevelferd for merking av dyrene – dra nytte av hverandre. Vi diskuterte også metoder for å kontrollere dyrevelferden under feltforsøk uten at PMSK/veterinæren er til stede selv. Dette kan gjøres ved bruk av observasjonsskjemaer/innfangingskjemaer for hvert dyr som utfylles av forsøksansvarlig i felt, som kan gjennomgås av PMSK og evt. dyrevelferdsenheten retrospektivt etter at feltforsøket er over. Videre snakket vi litt om bedre rutiner for dokumentasjon på at ting blir gjort, bedre internkontroll.

Kathrine Ryeng delte forslag om å fylle ut et capture form mens man fanger dyr i felt, dette kan brukes til å dokumentere dyrevelferd.

Arbeid for 3R senter i Norge

Det er over 20 år siden det politisk ble bestemt å opprette et 3R senter i Norge. Uten noen instans som jobber målrettet med dette og uten noen forskningsmidler øremerket for 3R forskning, så går utviklingen svært sakte. Etablering av Norecopa har vært et riktig steg på veien, men det er ikke tilstrekkelig i dagens format og med dagens økte bruk av forsøksdyr. I 2020 publiserte Forsøksdyrkomiteén en uttalelse hvor vi anbefaler opprettelsen av et nasjonalt, statlig finansiert 3R senter som vil kunne koordinere innsats fra alle involverte aktører og fremskynde utviklingen av alternativer til dyreforsøk:

<https://www.forsoksdyrkomiteen.no/behov-for-utredning-om-forskning-uten-forsoksdyr-og-et-nasjonalt-3r-senter/>

I oktober 2023 sendte Norecopa et notat til Nærings- og fiskeridepartementet om etableringen av et 3R senter:

<https://norecopa.no/3rsenter>

Og i november 2023 leverte MDG et representantforslag til Stortinget for å opprette et nasjonalt senter for alternativer til dyreforsøk:

<https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Horing/horing/?h=10004977>

I desember 2023 ble forslaget stemt ned. Her er svaret fra statsråden:

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2023-2024/inns-202324-098s-vedlegg.pdf>

Her er videoen fra debatten i Stortinget:

<https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/videoarkiv/Arkiv-TV-sendinger/?meid=11261&del=1&rtid=085800&msid=19506>

Etter dette sendte Forsøksdyrkomiteén et brev til statsråden, les brevet på

<https://www.forsoksdyrkomiteen.no/>

I forbindelse med stortingets nye dyrevelferdsmelding, planlagt å komme i 2024, er det fremkommet i høringsrunder stor faglig enighet om å opprette et 3R-senter. Dette støttes av blant annet Mattilsynet, Veterinærinstituttet, Forsøksdyrkomiteén, Norecopa, Havforskningsinstituttet, Veterinærforeningen, ulike dyrevelferdsenheter, fagpersoner og dyrevernorganisasjoner. Mattilsynet har også uttalt i innspill av 15.09.23: *“Det brukes altfor mange oppdrettsfisk i forsøk. Det grunnleggende kravet om «replacement, reduction and refinement» (3R) må vektlegges i betydelig større grad i forbindelse med bruk av oppdrettsfisk i forsøk.”*

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/dep/lmd/nyheter/2023/sept-23/innspill-til-dyrevelferdsmelding/genereltoverordnete-innspill-15.-september-2023/id3002426/>

Forsøksdyrkomitéens møter i 2023

MØTER 2023

- Komitémøter: 2.februar, 3.mai, 20.juni, 20.september, 29.september, 24.november.
- Dialogmøter med Forsøksdyrforvaltningen i Mattilsynet: 2.februar og 20.september.
- Dialogmøte med departementene: 19.oktober.
- Dialogmøte mellom Den norske nasjonale komiteen og Den danske nasjonale komiteen: 30.november.

Regnskap 2023

Utgiftene til drift av komitéen dekkes av Mattilsynet. I tillegg kommer utgifter til sekretærtjenester fra Mattilsynet.

Tabell 1. Regnskap for Forsøksdyrkomitéen 2023.

Budsjett for 2023:	685 752
Honorarer:	335 161
Arbeidsgiveravgift:	47 458
Reiser, diett, møter:	76 757
Annen drift:	16 078
Leiekostnader:	5 700
Seminar, kurs:	298
Totale utgifter 2023:	481 452
Budsjett for 2024:	611 000